

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0941-2022-43-289>

УДК 342.725 (477)

Н. В. Занкевич, аспірант НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України
ORCID ID: 0000-0002-0710-0536

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В УКРАЇНІ

***Анотація.** У статті здійснено постатейний аналіз положень Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», що висувають вимоги до обов'язкового застосування державної мови у низці сфер суспільного життя. Встановлено невідповідність деяких положень коментованого Закону з іншими нормативно-правовими актами, що є дотичними до мовного питання, виявлено декларативні правові норми та запропоновано альтернативні варіанти його удосконалення.*

***Ключові слова:** державна мова, українська правнича термінологія, обслуговування споживачів, трудові правовідносини, культурні заходи.*

Постановка проблеми. Із проголошенням незалежності України розпочався якісно-новий етап державотворчого процесу незалежного суб'єкта світової спільноти, що пов'язаний з формуванням конституційного ладу держави та передбачає здійснення правового впливу на його елементи. Слід зазначити, що базовим елементом конституційного ладу держави, в тому числі й України, є її державна мова, яка потребує належного правового регулю-

вання в контексті свого розвитку, використання та захисту. Стан правового регулювання мовної сфери може слугувати показником розбудови правової, демократичної держави. В той же час, ступінь вирішення питання щодо безперешкодного функціонування державної мови шляхом його правового регулювання є індикатором єдності нації, врахування її інтересів та свідчить, що держава піклується про непорушність своїх суверенних атрибутів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В науковій доктрині питання правового регулювання використання державної мови досліджувалось низкою вчених. Зокрема Г. Г. Стойкова здійснила аналіз вітчизняного законодавства в контексті реалізації державної мовної політики в Україні з питання використання у суспільному житті державної мови [14]; А. Й. Іванський визначив особливості застосування мови при розгляді судами цивільних справ [2]; Н. Підбережний окреслила правовий статус державної мови України через системне тлумачення мовного законодавства [5].

Слід констатувати, що за останні роки мовне законодавство України зазнало суттєвих змін. Відтак, **метою цієї статті**, попри наявні наукові дослідження, є з'ясування нових механізмів правового регулювання мовних відносин в контексті функціонування української мови; визначення особливостей унормування державної мови щодо її використання у суспільному житті; виявлення проблемних питань мовного характеру, що потребують вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до конституційного принципу, який міститься у статті 10 Основного Закону України, державна мова повинна безперешкодно функціонувати на всій її території та сферах суспільного життя [3]. При цьому, цілком правильним і логічним є те, що деталізація вищевказаного принципу відображено в інших мовних актах законодавства України. Зокрема профільним законом, який регулює питання застосування державної мови в Україні, слід вважати Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Буквальне тлумачення частини 1 статті 2 та пункту 4 частини 1 статті 3 Закону України «Про забезпечення функціонуван-

ня української мови як державної» вказує на те, що застосування української мови на всій території держави має відбуватися у тих сферах, які визначені цим же Законом [7]. Тобто законодавець вимагає від суб'єктів мовних відносин застосовувати державну мову у виключних випадках, що вказує на легітимність такої вимоги та свідчить про дотримання принципу пропорційності. Водночас українська мова не є обов'язковою для використання у приватному спілкуванні та проведенні релігійних обрядів [7]. З цим варто погодитися, оскільки рівень обов'язкового використання державної мови у демократичній державі не може бути абсолютним, а відтак має чіткі межі, що повинні відображатися у якісному мовному законодавстві без можливості його подвійного тлумачення.

У Розділі IV Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» визначено 8 сфер діяльності суб'єктів владних повноважень, в яких обов'язково має використовуватися державна мова [7]. Узагальнено їх можна визначити так: при офіційних зустрічах й заходах державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій державної та комунальної форми власності; ведення їх діловодства, документообігу та видання нормативних актів; відправлення правосуддя; проведення виборів чи референдумів, укладання міжнародних договорів. Зауважимо, що діяльність представників влади за своїм обсягом охоплює значну кількість сфер суспільного життя, що зумовлює необхідність у їх диференціації. Водночас при регулюванні мовного питання, на нашу думку, достатньо встановити загальне правило, відповідно до якого будь-яка діяльність суб'єкта владних повноважень при реалізації своїх повноважень повинна супроводжуватися державною мовою. У тому випадку, коли доцільно передбачити виключення із цього загального правила, воно має передбачатися у профільних законах, які розповсюджують свою дію на діяльність тих чи інших суб'єктів владних повноважень.

Як зазначено в частині 2 статті 13 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», проекти актів органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування по-

винні складатися відповідно до стандартів української правничої термінології, які визначаються Національною комісією зі стандартів державної мови [7]. Втім, вказане фактично переназначає мовне законодавство змістовно тотожними, дублюючими нормативними положеннями. Адже законодавство України, у статті 10 Конституції України, передбачає загальне правило щодо обов'язковості використання державної мови в діяльності суб'єктів владних повноважень [3]. Крім того, використання української мови має здійснюватися з урахуванням чинного українського правопису, що розповсюджує свою дію на всі сфери суспільного життя, а тому доцільність встановлення стандартів щодо правничої термінології може викликати сумніви. По-третє, вимога стосовно використання стандартів української правничої термінології стосується лише проектів актів, що логічно і послідовно мала би рівною мірою стосуватись і вже чинних правових актів.

Також зауважимо, що Національна комісія зі стандартів державної мови, відповідно до статті 44 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» не має чітко сформульованих повноважень на розробку та затвердження стандартів української правничої термінології.

Відправлення правосуддя є офіційною діяльністю судових органів з вирішення конкретного юридичного спору, який може бути предметом судового розгляду в Україні. Процесуальна взаємодія суду та учасників судового провадження так чи інакше залежить від реалізації принципу мови судочинства. Системний аналіз чинного законодавства України, яке регулює питання здійснення правосуддя свідчить, що мовою такої офіційної діяльності судових органів є українська мова. Однак, використання лише державної мови у цій сфері не забезпечує рівності сторін та є перешкодою у створенні процесуальних гарантій рівності учасників судового провадження й нівелює право на справедливий судовий розгляд. Тому підтримуємо законодавчу позицію, відображену у статті 12 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», яка дозволяє застосовувати іншу мову в судовому процесі [10]. При цьому, використання недержавної мови дозволяється не всім залученим до судового розгляду суб'єктам,

а лише тим особам, які не володіють державною мовою і виявили бажання надавати пояснення рідною мовою або мовою, якою вони володіють. Механізм реалізації такого процесуального права особи деталізується в процесуальних кодексах та передбачає залучення перекладача.

Крім того, викликає сумніви доречність формулювання законодавцем частини 2 статті 16 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» щодо спілкування працівника правоохоронного органу з особою, яка не розуміє державної мови, мовою, прийнятною для сторін, а також за допомогою перекладача [7]. Адже як профільні закони, що регулюють діяльність правоохоронних органів, так і Кримінальний процесуальний кодекс України не передбачають можливості використання «мови, що є прийнятною для сторін», а встановлюють імперативний обов'язок використання державної мови або ж забезпечити реалізацію процесуального механізму із залучення перекладача.

Загалом недосконалим вбачається законодавче формулювання стосовно використання мови при здійсненні контролю у разі перетину державного кордону України. Зокрема частина 2 статті 17 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» регламентує, що контроль здійснюється або державною мовою, або мовою якою володіє прикордонник [7]. За таких обставин потенційно може виникнути ситуація, коли особа при перетині кордону не зможе надати пояснення чи відповіді на питання уповноваженої особи при виникненні спірних ситуацій через відсутність мовного взаєморозуміння. Тому, вирішуючи це питання, вважаємо, що при здійсненні контролю на державному кордоні України, уповноважена особа має проводити його державною мовою, а у разі необхідності залучати перекладача, штатна одиниця якого повинна міститися в пункті пропуску.

Слід констатувати, що положення частини 5 статті 18 досліджуваного Закону України (дозвіл поширення в окремих населених пунктах матеріалів передвиборної агітації, дубльованих мовами корінних народів і національних меншин України, у порядку і на умовах, визначених відповідним законом) сьогодні

ні не можуть бути реалізовані на практиці, оскільки профільний Закон України, який встановлює порядок реалізації прав корінних народів й національних меншин України – відсутній. Крім того, вибори на будь-якій стадії характеризуються своєю динамічністю, яка, серед іншого, залежить від рівня інформаційного впливу на свідомість потенційного електорату, що формується підготовленими матеріалами кандидатів. У разі надання дозволу дублювати агітаційні матеріали з державної на інші мови, виникає ризик невідповідності оригіналу матеріалу його дубльованому варіанту, що матиме вплив на результати виборів. Тому Україна має передбачити механізм уникнення зловживанню можливим проявам «недобросовісної конкуренції» у виборчому процесі. Таким може бути, наприклад, зобов'язання політичної партії чи громадського діяча у разі здійснення дублювання агітаційного матеріалу отримувати висновок експерта, який підтверджує відповідність оригіналу та перекладеного варіанту.

Подальший аналіз положень Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» засвідчує, що перелік публічних сфер в яких має обов'язково застосовуватися державна мова міститься структурно лише в статтях 20–38, що не можна вважати правильним. Це пояснюється тим, що сам Закон в цілому стосується визначення публічних сфер суспільного життя; передбачає встановлення мовних правил з обов'язкового застосування державної мови в цих сферах та визначає деякі винятки із цього правила. До того ж, слід висловити зауваження щодо виокремлення деяких елементів однієї публічної сфери в окрему статтю, що в більшості випадків не передбачає будь-яких особливостей унормування використання мови (наприклад статті 24 та 25 можна об'єднати із статтею 32 Закону).

Крім того, на нашу думку, у даному контексті помилковим є включення до публічної сфери сферу трудові правовідносини та обслуговування споживачів. Оскільки за наявного змісту правових положень вбачається, що вони в більшій мірі тяжіють до приватної. Зокрема, у сфері трудових відносин застосування державної мови стосується лише укладання трудового договору

та використання мови при виконанні трудової функції. Це ще не свідчить про їх публічність з тих міркувань, що рівень публічного інтересу, в даному випадку, перебуває на мінімальному рівні, а важливим є вирішення внутрішньо-організаційних складових елементів взаємодії між роботодавцем та працівником. До того ж, використання у частині 1 статті 20 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» словосполучення «примушування до використання державної мови» у демократичній державі є алогічним й нетиповим, суперечить цінностям правової держави, а тому його слід замінити на синонім — зобов'язаний, повинен застосовувати, обов'язковий для використання, тощо.

У свою чергу, сфера обслуговування може вважатися насамперед приватною сферою, оскільки у ній споживач задовольняє свій приватний інтерес шляхом отримання відповідної послуги, а відтак встановлення правового примусу щодо використання виключно державної мови є недоречним й може стимулювати певну соціальну напругу. Тому, як вже зазначалося, цю правову норму доречніше буде сформулювати більш диспозитивно.

У Рішенні № 10-р/2019 від 16 липня 2019 р. Конституційний Суд України зазначив, що використання державної мови взаємопов'язане з її вивченням, що може бути реалізовано кожним в процесі реалізації права на освіту [12]. З огляду на це освітній процес не може розглядатися як приватна сфера, де мова, будучи засобом комунікації між надавачем освітніх послуг і його одержувачем, не може використовуватися довільно та потребує встановлення вимог до її використання. Оскільки в процесі навчання здійснюється не лише розвиток здібностей певної особи, а реально формується громадянське суспільство, що відповідно і становить суспільний інтерес. Тому цілком очевидно, що держава має право зобов'язати суб'єктів мовно-освітньої діяльності застосовувати державну мову, а для непорушності прав представників національних меншин передбачає виключення — можливість навчання рідною мовою. До того ж, абзац 3 частини 1 статті 21 досліджуваного Закону вказує на механізм реалізації ними свого природного права на використання рідної мови.

Із змісту статті 23 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» вбачається чітка вимога, що культурні заходи мають супроводжуватися українською мовою. Разом із тим, законодавець врахував той факт, що культурна діяльність є специфічною, бо має достатньо високий рівень креативного підходу, а тому передбачив виключення і дозволив використання іншої мови ніж державної. Наприклад, це дозволяється тоді, коли застосування іншої мови може бути виправдано художнім чи творчим задумом організатора. Проте, законодавство не містить уточнень, які ж випадки можуть тлумачитися як задум організатора та як про це має бути повідомлений учасник культурного заходу. Вказане потребує уточнення, оскільки в іншому випадку матимемо зловживання даним виключенням. Вбачається, що такий механізм може бути реалізовано шляхом зобов'язання організатора попереджати потенційних учасників культурного заходу про використання в його проведенні інших мов. Зокрема, попередження може міститися в афіші чи інформаційному буклеті заходу, або ж додатково перед його відкриттям про це вказується самим організатором.

Слід вказати, що досить суперечливим також є положення абзацу 2 частини 2 статті 23 коментованого Закону України, який встановлює обов'язок для організатора заходу здійснювати синхронно-послідовний переклад на державну мову виступу конференсьє заходу, який не володіє державною мовою [7]. По-перше, як правило, виступ такої особи не є тривалим у часі та фактично виконує функцію поєднання різних частин запланованого заходу. Відтак, використання іншої мови у такому випадку може тлумачитися як задум організатора. По-друге, воно не узгоджується з положеннями статті 29 цього ж Закону України в частині того, що переклад публічних заходів має супроводжуватися за умови, коли цього вимагає хоча б один учасник заходу. Крім того, у випадках, коли захід має обмежене коло осіб, або мета є специфічною (наприклад, вивчення іноземної мови), дозволяється використання іншої мови ніж державна.

Одним із найбільш дискусійних положень стосовно використання державної мови у сфері культури є частина 6 статті 23 Закону України «Про забезпечення функціонування української

мови як державної», яка передбачає необхідність здійснювати показ фільмів українською мовою. У випадку, коли медійний продукт створений іноземною мовою, для його транслявання в Україні необхідно або здійснити дублювання, або озвучити державною мовою. Проте наразі вимоги мовного законодавства України не завжди виконуються зобов'язаними суб'єктами. Зокрема мають місце випадки, коли телеканали в порушення законодавства продовжують транслявання медійного контенту іноземною мовою [13] без дублювання чи озвучення державною мовою; здійснення титрування матеріалу [15, с. 330], що не є тотожним дублюванню та озвучці. Наявність такої ситуації вказує, що держава не належним чином виконує свої контрольні функції щодо дотримання медіа-холдингами мовного законодавства.

Як відомо, основним засобом обміну інформації в суспільстві є діяльність засобів масової інформації, а також здійснення видавничої справи. Тому мовне питання набуває особливої актуальності, адже завдання демократичного законодавця полягає в збалансуванні мовних інтересів учасників таких відносин. Наприклад, визначення меж використання державної мови на телебаченні та радіостанціях здійснюється в основному шляхом визначення мінімальних квот мовлення їх ефірів. Так, відповідно до статті 9 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», частка української мови в загальному обсязі ефірного часу має становити не менше 50 відсотків. Частка пісень державною мовою, які виходять у ефір відповідального суб'єкта, не може становити менше 35 відсотків. Крім того, законодавець зменшує розмір квоти до 25 відсотків для тих суб'єктів, частка музичних творів яких відтворюється однією з офіційних мов Європейського Союзу не менше 60 відсотків загального часу ефіру [11]. Переконані, що встановлення мовних квот не може тлумачитися як безпідставне втручання у професійну діяльність телерадіоорганізацій. Адже їх діяльність, за умови наявності ліцензії, характеризується постійністю та безперервністю, що відповідно є істотним фактором впливу на людську свідомість та формує етикет мовлення. До того ж, цей спосіб обміну інформації у часі є швидким, а відтак держава має піклуватися про належне пра-

вовє регулювання такої діяльності, виявляти та запобігати ризикам деструктивної діяльності, але з урахуванням обмежень.

Дещо схожим чином врегульоване мовне питання для друкованих засобів масової інформації. Так, частина 1 статті 25 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» за своїм змістом подібна до статті 4 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні» [6]. Це додатково підтверджує перенасиченість коментованого законодавчого акту дублюванням одних і тих же положень. Водночас, законодавець уточнює випадки, коли в діяльності друкованих засобів масової інформації може бути застосована інша мова ніж державна. Наприклад, у разі видання примірників іноземною мовою має забезпечуватися його тиражування державною мовою, а в місцях розповсюдження такої літератури кількісний показник не може перевищувати 50 відсотків обсягу наявного товару та обов'язково містити хоча б один екземпляр іншомовного друкованого засобу масової інформації, тощо [7]. Однак, чіткого механізму контролю встановлених обмежень законодавство не містить, що нівелює встановлені правила, зумовлюючи декларативність цієї норми.

Комп'ютерна програма згідно частини 1 статті 27 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» повинна мати інтерфейс «державною мовою та/або англійською мовою, або іншими офіційними мовами Європейського Союзу». Разом із тим, використання розділових сполучників «та/або» фактично допускає, що інтерфейс програми може супроводжуватися лише недержавною мовою, а відтак побудова цієї правової норми у чинній редакції є непослідовною з огляду на загальні засади державної мовної політики України. Тому це положення підлягає уточненню та може бути викладене наступним чином: «Користувацький інтерфейс комп'ютерної програми, яка реалізується в Україні, повинен супроводжуватися державною мовою. Використання іноземної мови дозволяється за умови, що програма обов'язково містить інтерфейс державною мовою, що завантажується за замовчуванням». За такої редакції правової норми абзац 2 частини 6 статті 27 досліджуваного Закону слід виключити.

Неоднозначною вбачається й норма частини 2 статті 27 вичезданого Закону України, за змістом якої, у разі недотримання вимог щодо обов'язкової мови комп'ютерної програми з користувацьким інтерфейсом з питань реалізації товарів в Україні, такий товар вважатиметься неналежної якості. Наголосимо, що питання стосовно якісних показників товару прямо не відноситься до мови користувацького інтерфейсу. До того ж чинне законодавство України не передбачає випадків визнання товару неналежної якості через порушення мовного законодавства. Зокрема статті 8 та 17 Закону України «Про захист прав споживачів» у поняття «неналежна якість» вкладають інший зміст, який стосується наявності у товару такого недоліку, що перешкоджає його цільовому призначенню [8]. З цих міркувань досить вмотивованим є пропозиція переглянути та уточнити зміст положення цієї правової норми.

Слід висловити зауваження і стосовно того, що технічна та проектна документація може бути затверджена уповноваженим суб'єктом лише за умови, що вона була розроблена державною мовою (абзац 1 частини 1 статті 31 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»). Із системного тлумачення статті 118 Земельного кодексу України [1] та статей 29, 30 Закону України «Про землеустрій» [9] вбачається, що до технічної документації із землеустрою висуваються певні вимоги, у тому числі щодо наявності у неї обов'язкових реквізитів. Проте наведені законодавчі положення не містять як підставу для відмови у затвердженні технічної документації із землеустрою її розробку з використанням недержавної мови. Вказане виявляє необхідність забезпечення більшого узгодження мовного та галузевого законодавства.

Не враховує особливостей правового статусу пацієнтів, а відтак є доволі неоднозначним положення частини 2 статті 33 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (персональне медичне обслуговування особи лише на її прохання може здійснюватися іншою мовою, прийнятною для сторін). Адже не кожен пацієнт спроможний усвідомлювати свої дії та висловлювати свої бажання або прохання (зокрема це діти, недієздатні та обмежено дієздатні особи).

У таких випадках зазначені суб'єкти можуть бути повноцінними учасниками суспільних відносин за посередництва своїх представників, опікунів чи піклувальників. Тому дане положення має бути змінене з урахуванням висловленого зауваження.

Питання застосування державної мови в географічних назвах й назвах об'єктів топоніміки нещодавно знову набуло актуальності в Україні. Так, 12 листопада 2021 р. мовний омбудсмен заявив, що в Україні необхідно змінити назви низки населених пунктів через те, що вони не відповідають стандартам українського правопису з використанням української транслітерації для російських назв. Зокрема, це стосується таких населених пунктів: Арбузинка, Сєверодонецьк, Южноукраїнськ, Южне, Спокойствие, Первомайськ тощо [4]. Зауважимо, що вирішення цього питання не може бути швидким, адже стосується інтересів членів територіальних громад, які мають залучатися до цього процесу, а їх думка повинна бути вирішальною. Цьому повинна передувати роз'яснювальна робота із визначенням альтернативних варіантів.

Відповідно до статі 41 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» найменування топонімічних об'єктів та зазначення географічних назв здійснюються державною мовою. Крім того, назви об'єктів топоніміки не можуть бути перекладеними на інші мови [7]. Слід констатувати, що ця сфера не може допускати виключень стосовно мови, яка застосовується при найменуванні цих об'єктів. Тут монопольне становище займає державна мова, що відповідає публічним інтересам України та її громадян.

Висновки. Таким чином, дискусійні питання щодо використання державної мови мають дістати консенсусного вирішення та уточнення у профільному мовному законі. Зокрема актуалізується приведення у відповідність із ним інших законодавчих актів і усунення дублювань (наприклад, дублювання принципу державної мови при відправленні правосуддя у Законах України «Про судоустрій і статус суддів», процесуальних кодексах тощо).

Крім того, Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» містить положення, які не відповідають його меті та порушують сталість правового регу-

лювання суспільних відносин в інших сферах (зокрема частина 2 статті 27 та абзац 1 частини 1 статті 31). Наприклад, порушення мовного законодавства у сфері комп'ютерних програм не може слугувати підставою для визнання товару, який розповсюджується за допомогою інформаційних технологій, товаром неналежної якості. По-друге, розробка технічної або проектної документації всупереч мовному законодавству, яка підлягає затвердженню, не є юридичною підставою для відмови в прийнятті рішення про її державну легалізацію. Вказане лише ускладнює правозастосування й може порушувати права заінтересованих осіб.

Визначаючи сфери суспільного життя, де державна мова обов'язкова для використання, Україна повинна створити чіткі та ефективні механізми як щодо практичної реалізації встановлених правил, так і щодо контролю за їх виконанням зобов'язаними суб'єктами. Втім, реальні правові механізми досі відсутні у сфері культури, де контрольні функції держава виконує вибірково та переважно тільки з ініціативи громадськості.

Список використаних джерел :

1. *Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3. Ст. 27.*
2. *Іванський А. Й. Окремі аспекти застосування мови у цивільному судочинстві України. Наше право. 2014. № 3. С. 169–176.*
3. *Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.*
4. *Офіційна заява Уповноваженого із захисту державної мови від 12 листопада 2021 року. URL: <https://www.mova-ombudsman.gov.ua/news> (дата звернення: 02.02.2022).*
5. *Підбережний Н. Правове забезпечення публічного управління мовними відносинами в Україні. Ефективність державного управління. 2017. Вип. 3 (52). Ч. 1. С. 121–129.*
6. *Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 № 2782-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 1. Ст. 1.*
7. *Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 21. Ст. 5.*
8. *Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1991. № 30. Ст. 379.*

9. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 № 858-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 282.
10. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 7.
11. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 № 3759-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 10. Ст. 43.
12. Рішення Конституційного Суду України: від 16.07.2019 № 10-п/2019. *Офіційний вісник України*. 2019. № 62. Ст. 122.
13. Рішення Львівського окружного адміністративного суду від 17.11.2021 у справі № 380/14862/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101326107>
14. Стойкова Г. Г. Використання української мови як державної на сучасному етапі. *Записки з українського мовознавства*. 2018. № 25. С. 164–172.
15. Царенко І. О., Царенко О. О. Стратегії форенізації та доместикації при перекладі міжнародної реклами та продуктів кіно- та телеіндустрії. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2020. № 2 (20). С. 328–334.
16. Яковюк І. В. *Правова культура в умовах глобалізації та європейської інтеграції. Державне будівництво та місцеве самоврядування : збірник наукових праць. Харків : Право, 2007. № 13. С. 3–16.*

References

1. Zemelnyi kodeks Ukrainy vid 25.10.2001 № 2768-III. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2002. № 3. art. 27.
2. Ivanskyi A. Y. (2014). Okremi aspekty zastosuvannya movy u tsyvilnomu sudochynstvi Ukrainy. *Nashe pravo*. № 3. pp. 169–176.
3. Konstytutsiia Ukrainy: vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996. № 30. art. 141.
4. Ofitsiina zaiava Upovnovazhenoho iz zakhystu derzhavnoi movy vid 12.11.2021r. URL: <https://www.mova-ombudsman.gov.ua/news>.
5. Pidberezhenyk N. (2017). Pravove zabezpechennia publichnoho upravlinnia movnymy vidnosynamy v Ukraini. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*. Issue. 3 (52). Part. 1. p. 121–129.
6. Pro drukovani zasoby masovoi informatsii (presu) v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 16.11.1992 № 2782-KhII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1993. № 1. art. 1.
7. Pro zabezpechennia funktsionuvannya ukraïnskoi movy yak derzhavnoi: Zakon Ukrainy vid 25.04.2019 № 2704-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2019. № 21. art. 5.
8. Pro zakhyst prav spozhyvachiv: Zakon Ukrainy vid 12.05.1991 № 1023-XII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukraïnskoi RSR*. 1991. № 30. art. 379.

9. Pro zemleustrii: Zakon Ukrainy vid 22.05.2003 № 858-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2003. № 36. art. 282.
10. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 № 1402-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2016. № 31. art. 7.
11. Pro telebachennia i radiomovlennia: Zakon Ukrainy vid 21.12.1993 № 3759-KhII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1994. № 10. art. 43.
12. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy: vid 16.07.2019 № 10-r/2019. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2019. № 62. art. 122.
13. Rishennia Lvivskoho okruzhnogo administratyvnoho sudu vid 17.11.2021 u spravi № 380/14862/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101326107>
14. Stoikova H. H. (2018). Vykorystannia ukraïnskoi movy yak derzhavnoi na suchasnomu etapi. *Zapysky z ukraïnskoho movoznavstva*. № 25. pp. 164–172.
15. Tsarenko I. O., Tsarenko O. O. (2020). Stratehii forenizatsii ta domestykatsii pry perekladi mizhnarodnoi reklamy ta produktiv kino- ta teleindustrii. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia*. № 2 (20). pp. 328–334.
16. Yakoviuk I. V. (2007). Pravova kultura v umovakh hlobalizatsii ta yevropeiskoi intehratsii. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia : zbirnyk naukovykh prats*. Kharkiv : Pravo, № 13. S. 3–16.

N. V. Zankevych

Peculiarities of legal regulation of the use of the state language in Ukraine

Summary. *The article is devoted to the study of the peculiarities of the legal regulation of the use of the state language in Ukraine; including the definition of the sphere of public life where the Ukrainian language must be used.*

It is established that on April 25, 2019, the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the Law of Ukraine «On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language». According to its content, the Law defines in detail the obligatory use of the state language in Ukraine and provides for certain exceptions, which is mostly correct. In general, the use of the state language in Ukraine is a priority in relation to the languages of national minorities, and therefore the domestic legislator rightly identifies a significant number of areas of public life where such a language is mandatory.

The article emphasizes, among other things, that the conclusion of the Ukrainian legislator about the affiliation of the sphere of labor relations and customer service to the public area of public life is somewhat premature for the reason that they are more inclined to private. So, the level of public interest in

labor relations is minimal, as the use of the state language is required only when concluding an employment contract and performing their duties. In turn, the service sector is considered private, because the consumer in the process of obtaining the service satisfies its own interests, and this prevails over the state.

It is stated that the legal regulation of the use of the state language in Ukraine has its own peculiarities, which are due to a number of factors. First, the historical state-building process of Ukraine as an independent subject of the world community was mostly accompanied by encroachment on its sovereign attributes, and therefore the Ukrainian language, as one of them, needs the highest level of protection. Effective implementation of such protection is impossible without proper legal regulation of the use of language in public life, which is also one of the aspects of its protection. Secondly, it is justified to give priority to the state language at the legislative level, which is related to issues of national interests, sustainability of the constitutional order of Ukraine and its independence. Third, the current language legislation of Ukraine defines the spheres of public life where the Ukrainian language as the state language must be used, but does not contain a clear list of them.

Thus, it can be concluded that the Law of Ukraine «On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language» contains provisions that do not meet its purpose and violate the stability of legal regulation of public relations in other areas (including Article 27, paragraph 2, and Article 31, paragraph 1). For example, violations of language legislation in the field of computer programs cannot be used as a basis for recognizing a product that is distributed using information technology as a product of improper quality. Secondly, the development of technical or project documentation contrary to the language legislation, which is subject to approval, is not a legal basis for refusing to make a decision on its state legalization. This only complicates law enforcement and may violate the rights of interested parties. For these reasons, the language legislation of Ukraine cannot be considered consistent with the principle of legal certainty, clarity and clarity, and therefore there is a need to improve it, including taking into account the above comments.

Keywords: *state language, Ukrainian legal terminology, customer service, labor relations, cultural events.*